

Tīruma balss un *saļmu* dziedāšanas tradīcija Baltinavā

Intervija ar *pusbolsa* dziedāšanas meistari Helēnu Slišāni

Diāna Logina, etnomuzikoloģijas studente

Helēna ir prasmīga daudzbalssīgās mūzikas dziedātāja, kas pārvalda visas balsis – pirmo, otro un *pusbolsu*. Visu dzīvi, augot Baltinavas apkaimē un ejot uz skolu, ir gadījies dzirdēt viņas skanīgo balsi. Viņa, kā Baltinavas etnogrāfiskā ansambļa dalībniece, vienmēr ir piedalījies dažādos koncertos kopā ar citām sievietēm. Kā arī ar maziem sastāviem gājusi dziedāt *saļmas* jeb mirušo oficiju. 2018. gada 7. aprīlī devos pie *pusbolsa* meistares Helēnas Slišānes, lai uzzinātu ko vairāk par viņas dziedāšanas pieredzi dažādos kolektīvos un situācijās. Vēršot īpašu uzmanību uz *saļmu* dziedāšanas pieredzi. Helēna mirusi nākošajā gadā pēc intervijas veikšanas. Oriģināli intervija ierakstīta latgaliešu valodā, kas tulkota latviski.

D.L. Kā sapratāt to, ka jums vajadzētu dziedāt?

H.S: Kad mēs gājām darbā, tad vienmēr dziedājām. Visiem bija labas balsis, visi gāja un dziedāja. Dziedāja arī vecāka gada gājuma cilvēki visas vecās dziesmas – *rūtova*, dzeguzes *bolsu*, *garūs bolsus*. Tā dziedāja, visas dziesmas ar *pusbolsu*.

D.L. Jūs dziedājāt *pusbolsu*?

H.S: Es vienmēr dziedāju *pusbolsu*.

D.L. Jūs dziedat jau no mazotnes, vai sākāt to darīt darbā?

H.S: Mana māte arī dziedāja, gan pirmo, gan otro balsi. Viņai bija ļoti skaista balss. Atceros, ka viņa mani mācīja dziedāt. Es dziedāju pirmo, tad viņa līdzī vilka otro balsi. Viņa vienmēr teica, lai es viņā neklausos un turu savu balsi.

D.L. Kādas ir spilgtākās atmiņas no bērnības, kas saistītas ar dziedāšanu?

H.S: Tas bija mazotnē, kad man bija septiņi gadi. Mēs agrāk gājām ganos agri no rīta. Agri izdzina lopus. Tad paklausies, tur ganiņš dzied, tur ganiņš dzied. Bērns to visu dzird un tad arī sāk dziedāt. Bija sacensība starp ganiem. Bet bija ļoti skaisti, kā strazdi dzied.

D.L. Vai vienmēr esat dziedājusi *pusbolsu*?

H.S: Nē. Es dziedāju un dziedu pirmo balsi, ja ir nepieciešams. Pēc tam sāku arī otro dziedāt, jo te pietrūka, kas otro balsi dzied. Es varu dziedāt pirmo, otro un *pusbolsu*.

D.L. Kurā gadā sākāt dziedāt Baltinavas etnogrāfiskajā ansablī?

H.S: Īsti neatceros kurš gads tas bija. Iespējams tas bija 20. gs. 80. gados.

D.L. Kādu balsi dziedat etnogrāfiskajā ansablī?

H.S: Dziedu *pusbolsu*, bet svarīgi dziedāt tīruma balsī, lai balss ir spēcīga. Svarīgi balsi noturēt, īpaši dziedot *pusbolsu*, kad dzied viens. Kad tikko atnācu uz ansabli, nezināju kā pareizi dziedāt, jo visu laiku biju dziedājis soprānu baznīcas korī. Toreiz ansabli darbojās spēcīga otrās balsis dziedātāja Lucija Keiša, kas man pateica, lai es dziedu tīruma balsī. Tad man uzreiz bija skaidrs kā dziedāt.

D.L. Vai vēl dziedat etnogrāfiskajā ansablī?

H.S: Kad pasauc palīgā, tad aizeju palīgā viņām. Palīdzu, pamācu kā vajag dziedāt.

D.L. Mācat dziedāt dziesmas vai balsis?

H.S: *Bolsi! Pusbaļša* nav kas dzied. Vajag stipru balsi, soprānā vajag stiprai balsij būt. Tagad dzied jaunie. Jauniem balstiņas skaistas. Tikai jābūt tādai tīruma balsij spēcīgai.

D.L. Kā sākāt mācīties *saļmas*?

H.S: Baznīcas korī *saļmas* nedziedāja, bet bija Māču Marīte, kas jau ļoti labi *saļmas* dziedāja. Viņa arī dziedāja baznīcas korī. Viņa tagad redz, ka man ir laba balss un ātri visu uztveru, viņa prasa mani dziedāt *saļmas*. Sacīja, ka viens nav karotājs, vajag otrā dziedātāja. Viņa sāka mani prasīt un vilkt līdzī. Es kaut kā ātri apguvu *saļmu* dziedāšanu, tad Marija bija ļoti laimīga. Tad mēs gājām, kamēr Marija spēja.

D.L. Gājāt divatā?

H.S: Divatā. Varbūt kāds trešais arī gadījās, kurš labi dziedāja.

D.L. Vai dziedājāt tikai bērēs vai arī pie krustiem?

H.S: Pie krustiem, jā. Kad sāka braukt pie krustiem, tad mēs sākām dziedāt pie krustiem. Sāka braukāt, kad sākas Latvijas laiks. Dzied pirms bērēm, bērēs dzied kapos, arī pēc bērēm dzied. Rudenī *saļmas* dzied klubā, arī tagad dziedāsim. Dziedam arī kapusvētkos, svečīšu vakaros. Vēl dziedam pavasarī, maija beigās arī.

D.L. Vai bērnībā arī dziedājāt *saļmas*?

H.S: Kā sākās oktobra, novembra mēnesis, tad par mirušajiem dziedāja katrā mājā, istabā. Gāja kaimiņš pie kaimiņa. Sanāca kopā ciema sievas un gāja dziedāt. Šovakar pie *Baņe*, rīt jau pie kā

cita. Es zinu, ka es ļoti garlaicojos. Kad tika līdz “Teici tū”, “Teici Kungu debesīs”, tad jau zināju, ka drīz būs beigas. Ļoti garlaicīgas. Dziedāja divas stundas. Tagad jau pieradušas, kura dzied ātrāk, tad jau tā.

D.L. Vai *saļmas* dzied no grāmatām vai tomēr mācās no galvas?

H.S: Es dziedu no jaunās *saļmu* grāmatas, bet man vēl ir vecās grāmatiņas, biežās. Grāmatas palikušas dzimtajās mājās. Mazā grāmatiņa jau nedaudz noplēsta, jo daudz valkāta pa *saļmām*. Pirmās grāmatas tajā laikā bija sliktas. Tādas kā avīžu papīrs. Plānas un nekvalitatīvas. Tagad vēlāk izlaistās grāmatas, tāds labāks papīrs, grāmatai piemērots.

D.L. Kā notiek dziedāšana no psalmu grāmatām?

H.S: Visu dzied pēc kārtas. Dziedājumi ir sarežģīti.

D.L. Vai jaunieši arī iet dziedāt *saļmas*?

H.S: Viņas ir garlaicīgas. Negrib dziedāt. Mēs neviens ar *saļmiem* nedzimstam, mēs mācamies. Man bija interese, viņas nebija garlaicīgas. Labi būtu, ka mācītos *saļmas*. Es saku, ka nomiršu, tad vēl būs kas dzied.

D. L. Kā jūs redzat *saļmu* dziedāšanas nākotni?

H.S: Būtu ļoti labi, ja būtu kādi jaunie, kas dzied. Jaunie ātrāk uztvertu *saļmas*.